

Ο Ασμάκης Φαΐλλας, φρόνιμος και συνειτός, κατέβαλε ξεχωριστές προσπάθειες για να ειρηνεύσει ο τόπος και δεν δίστασε να παραιτηθεί από το Εκτελεστικό όταν είδε ότι οι εισηγήσεις του δεν εισακούονταν (ΑΘΗΝΑ, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο).

Οι Εμφύλιες Διαμάχες κατά την **ΕΠΙΣΤΑΣΗ** του '21 και οι Συνέπειές της

Ο αγώνας του 1821-1829 αποτελεί ένα μεγάλο ιστορικό γεγονός που οδήγησε στην ανεξαρτησία και την ίδρυση του Νεοελληνικού κράτους. Με τα πολεμικά και πολιτικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν στη διάρκεια αυτού του αγώνα αποκαταστάθηκαν αιώνιες αξίες της ζωής, όπως η Ελευθερία, η έννοια της Πατρίδας, η εθνική συνείδηση.

Ο Έλληνας πολίτης της Σύγχρονης Ελλάδας απολαμβάνει σήμερα όλα εκείνα τα αγαθά που κερδήθηκαν μετά από έναν μακροχρόνιο και αιματηρό πόλεμο εναντίον ενός βάρβαρου κατακτητή.

Στη μελέτη αυτή δεν πρόκειται να ασχοληθούμε με τη στρατιωτική ιστορία του υπέρ της ανεξαρτησίας αγώνα, να αναφερθούμε δηλαδή σε πολεμικές επιχειρήσεις που επηρέασαν αποφασιστικά την έκβασή του. Το βασικό θέμα της ομιλίας αφορά έναν άλλο βρώμικο και ανίερο πόλεμο παρασκηνίων που εκδηλώθηκε από πολλούς παράγοντες και αιτίες κατά την εξέγερση των Ελλήνων: την εσωτερική κρίση και διχόνοια τούτων. Και τούτο διότι το κυριότερο δίδαγμα που απορρέει - και είναι συνεχώς, ακόμη και σήμερα, επίκαιρο- από την εξέγερση των Ελλήνων είναι η πολιτική και ηθική αγωγή τους στα δύσκολα εκείνα χρόνια. Γι'αυτό θα μιλήσουμε, με όση ιστορική ακρίβεια μπορούμε για εκείνα τα χρόνια και εκείνα τα γεγονότα της επαναστατικής κοινωνίας, σε γενικές, φυσικά, γραμμές, που αμαύρωσαν και κηλίδωσαν τον ωραίο και ανεπανάληπτο αγώνα κατά της πραγματικής τυραννίας. Τα πρόσωπα που διαδραμάτισαν χαρακτηριστικό ρόλο στην Επανάσταση, όσο κι αν ο λαός μας τα εξιδανίκευσε και τα ηρωοποίησε, βαρύνονται με σημαντικές ευθύνες, ανεξάρτητα από τα πρωτοφανή κατορθώματά τους, που όμως η ιστορία δεν τις αγνόησε και τις κατέγραψε. Οφείλουμε, λοιπόν, να σταθούμε σ'αυτές τις χαλεπές στιγμές του αγώνα του 1821 με κάποιο δέος, αλλά και με διάθεση αναζήτησης των αιτιών, ώστε να μπορούμε να παραδειγματιζόμαστε και να αποφεύγουμε τα ίδια μοιραία λάθη προς όφελος του έθνους και της μελλοντικής του πορείας.

Η εξέγερση του 1821 έγινε από τους σκλαβωμένους τότε Έλληνες στην πιο ακατάλληλη περίοδο, διότι στην Ευρώπη μετά τους μακρούς Ναπολεόντειους Πολέμους, οι μονάρχες ήταν δυσμενώς προκατειλημμένοι και αρνητικοί σε κάθε κίνηση που τυχόν θα ανέτρεπε την παγίωση της νέας τάξης πραγμάτων. Οι Έλληνες αντιμετώπιζονταν με το ρομαντικό εκείνο αίσθημα που γεννά η αναζήτηση των πηγών της αρχαιότητας και του λαϊκού τους πολιτισμού. Από την άλλη πλευρά, στο εσωτερικό της χώρας, τα δεινοπαθήματα των σκλαβωμένων Ελλήνων ήταν αφόρητα και απελπιστικά. Ίδου πώς περιγράφει ο εθνικός μας ποιητής Διον. Σολωμός την απελπισία αυτή ενός λαού που παρ' ολίγο να προδοθεί από τους άρχοντες του:

**«...και ακαρτέρει, και ακαρτέρει
Φιλελεύθερη λαλιά.
Ένα εκτύπαιε τ'άλλο χέρι
Από την απελπισιά.»**

Αυτή η απελπισία λοιπόν ήταν εκείνη η βασική αιτία που έσπρωχνε τον καταπιεσμένο ψυχολογικά Έλληνα υπόδουλο προς τον πόθο για την Ελευθερία. Η εξέγερση των Ελλήνων κατά του τυράννου δεν ξέσπασε αιφνιδίως ως μια ανταρσία δήθεν μιας μερίδας του λαού εκείνη την περίοδο -γιατί κι αυτό ειπώθηκε για να στηρίξει κοινωνιολογικές απόψεις.

Από τα χρόνια κιόλας της αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως έχουμε αξιόλογα ιστορικής σημασίας γεγονότα αντιστάσεως του λαού στην Τουρκοκρατία. Έτσι δεν μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι οι Έλληνες σκλάβοι θέλησαν να αποινάξουν τον ζυγό του Τούρκου μόνο με μία ιστορική απόφαση. Η εξέγερση ήταν το φυσικό αποτέλεσμα ενός ακατάπαυστου και ακατά-

βλητου και διαρκούς «εν ενεργεία» πολέμου εναντίον του τυράννου. Ο μεγάλος ιστορικός Φιλήμων γράφει:

«Τάχα αναιρέχοντες εις το παρελθόν, δεν θέλομεν ιδει «εν ενεργεία», μάλισια, την επανάστασιν; Την θεωρούμε αφ'ης εποχής οι κλέπται ε-πολέμουν την τυραννία εις τα όρη, όθεν είπετο (δηλ. δεν απέμενε) να κυλιοθή η σφαίρα του πολέμου και εις τα πεδιά (δηλ. ις πεδιάδες)». Εμείς θα συμπληρώναμε: και στα Ελληνικά θαλάσσια πεδιά και το Αιγαίο πέλαγος, όπου μεγαλούργησε η αγωνιστικότητα και το ηρωικό σθένος των θαλασσομάχων μας (πυρπολιτών και άλλων) με την καταστροφή Τουρκικών πλοίων».

Στα χρόνια που ακολούθησαν οι εξεγερθέντες Έλληνες διέδεται για τον επαναστατικό τους αγώνα μόνο τις δικές τους ανυπερβλίτες ψυχικές δυνάμεις, ανοργάνωτοι, όπως ήσαν και ενθαρρύνονταν από φιλελληνικά ιδεολογικά ρεύματα και τη σύμπραξη μεμονωμένων ατόμων, όπως ο Λόρδος Μπάυρον και άλλοι.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις θα εκδηλώσουν ενδιαφέρον και θα διαδραματίσουν το ρόλο τους, τον αποφασιστικό, έστω κατά την τελική φάση της Επανάστασης, όταν διαπιστώσουν ότι η Ελλάδα προσφέρεται για προσέγγιση και προσεταιρισμό υπό την προστασία τους. Όμως όλη αυτή η αναταραχή και η τρομοκρατία, οι ξένες επεμβάσεις και τα ηγετικά μικροσυμφέροντα ήταν φυσικό να δημιουργήσουν το κατάλληλο περιβάλλον και τους πυρήνες της ανωμαλίας για έριδες, φιλονικίες, διαμάχες και τελικά να οδηγήσουν στην κρίση και στο διχασμό μεταξύ πολιτικών και στρατιωτικών της επαναστατημένης Ελλάδας. Είναι χαρακτηριστικοί οι στίχοι του

ποιητή Ανδρέα Κάλβου στο ποίημα του «Ο Βωμός της Παιρίδος»:

**«Τρέξατε, αδέλφια, τρέξατε, ψυχαί θερμαί,
ενναίαι εις του Βωμού
τριγύρω της Πατρίδος αστράπτοντα
τρέξατε πάντες.»**

και συνεχίζει:

**«Ας παύσωσ' η διχόνοια
που ρίχνουσι τα έθνη τυφλά,
υπό τα σκληρότατα ονύχια των άγρουπνων
Δολίων τυράννων.»**

Και όλα αυτά συνέβαιναν σε περιόδους κρίσιμες για τους πρώτους αγώνες της Επανάστασης, για την εδραίωσή της και την προβολή του Ελληνικού Ζητήματος στα διεθνή forum και παρασκήνια της ξένης διπλωματίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι από την πρώτη στιγμή που έπρεπε να ληφθεί η μεγάλη ιστορική απόφαση για την κήρυξη της Επανάστασης είχαμε τις πρώτες διχοστασίες μεταξύ των ισχυρών ανδρών της περιόδου. Ιδού τι γράφει σχετικά ο μεγάλος ιστορικός Κων. Παπαρηγόπουλος που απέδειξε την καταγωγή και τη συνέχεια του Ελληνισμού:

«και τότε κατέστη αναμφισβήτητον ο-πόσον άδικον είχαν οι εν ταις παραμοναίς του 1821 πρεσβεύσαντες ότι έπρεπε να αναβληθεί το ενχείρημα.» (δηλ. η κήρυξη της Επανάστασης).

Στα μετέπειτα χρόνια έλαβε πραγματικά σημαντικές διαστάσεις η εμφύλια διαμάχη και εξελίχθηκε σε διχασμό μέχρι το 1825 και πάντοτε παρέσυρε σε αναρχία, αποσύνθεση και κακοδιοίκηση και ανέστειλε την πρόοδο και επιτυχία των επιχειρήσεων. Όλες αυτές οι αντιθέσεις και συγκρούσεις εκδηλώθηκαν στην προσπάθεια, μεταξύ άλλων, να οργανωθεί πολιτι-

κά και πολιτειακά το εσωτερικό της χώρας, να αντιμετωπισθούν τα οικονομικά προβλήματα, να αντιπροσωπευθεί ο λαός στα διάφορα σώματα διοικήσεως κ.λ.π.

Κύριο χαρακτηριστικό της κατάστασης αυτής ήταν η προσπάθεια για αύξηση του προσωπικού γοήτρου, για εξυπηρέτηση των ατομικών συμφερόντων, για επιβολή μικροπολιτικών βλέψεων, για προώθηση παράνομων συναλλαγών. Ο λαός αισθανόταν ντροπή, αμηχανία και απογοήτευση μπροστά σ'αυτά τα πολιτικά πάθη και την παρακμή. Ο ιστορικός Απ. Βακαλόπουλος, πανεπιστημιακός δάσκαλος, γράφει στη *«Νέα Ελληνική Ιστορία»*:

Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι είχε προηγηθεί η άλωση της Τριπολιτσάς (23

«Οι στρατιωτικοί δυσφορούν και εκνευρίζονται από την επέμβαση των πολιτικών σωμάτων στα έργα της δικαιοδοσίας τους. Η απειλή τους να σχηματίσουν «Governo militare», δηλ. στρατιωτική κυβέρνηση ακούεται συχνά από τα σώματα τους».

Σεπτεμβρίου 1821) με την οποία εδραιώθηκε η Επανάσταση και άρχισε στη συνέχεια η οργάνωση μεγάλων τμημάτων της Ελλάδας που χρειαζόνταν διοίκηση. Τα διχαστικά φαινόμενα με τις αντιθέσεις και συγκρούσεις οξύνονται περισσότερο μετά την ψήφιση την 1 Ιανουαρίου 1822 του προσωρινού γενικού πολιτεύματος της Ελλάδας, του λεγόμενου Οργανικού Νόμου (πρώτο Σύνταγμα) με το οποίο εκηρύσσεται η ανεξαρτησία του Ελληνικού Έθνους. Ο ίδιος ο Κολοκοτρώνης γράφει απευθυνόμενος στους προκρίτους της Ύδρας:

Η οξύτητα των πολιτικών παθών και των αντιθέσεων στρατιωτικών-πολιτικών

«Λυπούμαι, κυρίως, αδελφοί, ότι όλη η Πελοπόννησος είναι εσχισμένη εις σχήματα και τούτο έφερε και φέρει όλας τας δυστυχίας και όλα τα κακά».

φαίνεται πολύ καθαρά στις εργασίες της Β' Εθνικής Συνελεύσεως του Άστρους (Μάρτιος 1823), η οποία ψηφίζει την κατάργηση των τοπικών πολιτικών σωμάτων, για να ενισχύσει βέβαια το κύρος της κεντρικής αρχής, αλλά και για να πλήξει την Πελοποννησιακή Γερουσία, τη σύμμαχο του Κολοκοτρώνη και των στρατιωτικών. Ακόμη η Εθνική Συνέλευση καταργεί τον τίτλο του αρχιστρατήγου που είχε ο Κολοκοτρώνης.

Μετά τον σχηματισμό του νέου Εκτελεστικού (δηλ. της νέας Κυβερνήσεως) η αντίθεση εκδηλώνεται ανάμεσα στις πιο δυναμικές προσωπικότητες των παρατάξεων, Αλεξ. Μαυροκορδάτο και Θ. Κολοκοτρώνη. Η πρώτη περίοδος του εμφυλίου πολέμου ξεκινά ως σύγκρουση του στρατιωτικού κόμματος, της λεγόμενης «μαχαιοκρατίας» υπό τον Κολοκοτρώνη, με το κόμμα των πολιτικών, των «καλαμαράδων» και λήγει, κατά τα μέσα του 1824, με την επικράτηση των πολιτικών Ανδρέα Ζαΐμη και Ανδρέα Λόντιου, που επηρεάζουν την κυβέρνηση Λ. Κουντουριώτη.

Έτσι, ύστερα από μικρή ανάπαυλα, ξαναρχίζει ο εμφύλιος πόλεμος, αλλά με άλλη μορφή, με την μορφή συνασπισμού κυρίως των Πελοποννησίων έναντι των Ρουμελιωτών και Νησιωτών. Είναι η δεύτερη περίοδος του. Η καταδίωξη και η εκμηδένιση του Κολοκοτρώνη μέσα στην ίδια την Πελοπόννησο, από ρουμελιώτικα στρατεύματα, που καταπιézουν και τυ-

ραννούν ποικιλίτροπα τους Πελοποννησίους, καθώς και η φυλάκισή του στο μοναστήρι του Προφήτη Ηλία στην Ύδρα, αποτελεί την αποκορύφωση των διενέξεων και κατατρεγμών.

Ο εθνικός ποιητής μας, που ώρες ολόκληρες περνά στ' ακρογιάλια της Ζακύνθου με στυλωμένα τα μάτια του στο Μοριά, προβλέπει τις ερχόμενες συμφορές και φωνάζει:

Οι εμφύλιοι σπαραγμοί, εκτός από τα μύρια όσα κακά που ακολούθησαν, πε-

**«Η Διχόνοια, που βαστάει
ένα σκήπτρο η δολερή,
καθενός χαμογελάει,
πάρ'το, λέγοντας και σύ.»**

ριόρισαν ασφυκτικά την Ελλάδα στα πρώτα της σύνορα. Στην αναταραχή αυτή μεγάλη είναι η ευθύνη των Κοιζαμπάσπιδων της Πελοποννήσου και των Φαναριωτών πολιτικών, ιδίως του Μαυροκορδάτου. Ο ίδιος ο Κολοκοτρώνης, μιλώντας πολύ αργότερα στην Πνύκα της Ακρόπολης των Αθηνών προς μαθητές, είπε μεταξύ άλλων και τα εξής:

Αλλά μήπως και ο Κοραΐς δεν επεσήμανε έγκαιρα τον κίνδυνο της διχό-

**«Εισ τον πρώτον χρόνο της
Επαναστάσεως είχαμε μεγάλη
ομόνοια και όλοι ετρέχαμε σύμφωνοι...
Και αν αυτή η ομόνοια εβαστούσε
ακόμη δύο χρόνους ηθέλαμε κυριεύσει
και την Θεσσαλία και την Μακεδονία
και ίσως εφθάναμε και έως την
Κωνσταντινούπολη... Τόσον
τρομάξαμε τους Τούρκους, όπου
άκουγαν Έλληνα και έφευγαν χίλια
μίλια μακρά... Εκατό Έλληνες έβαζαν
πέντε χιλιάδες εμπρός, και ένα καράβι
μίαν αρμάδα...»**

νοιας στις πολιτικές παραινέσεις του προς τους Έλληνες από το Παρίσι με ημερομηνία 5 Σεπτεμβρίου 1821; Ιδού τι γράφει:

**«...Αλλά ιδετε και τας
διχονοίας των προγόνων,
δια τας οποίας δεν ίσχυσαν
να φυλάξωσι μέχρι τέλους
την ελευθερίαν. Αν αληθώς
την αγαπάτε προθυμηθήτε,
δια τους οικτιρμούς του
θεού! Να μη τας μιμηθήτε,
αλλά να συνδεθήτε
σφριγητά με τον ιερόν
δεσμόν της προς αλλήλους
αγάπης, δια να αξιωθήτε να
κανχάσθε και το πολύ
ενδοξότερον καύχημα
τούτο των προγόνων μας.»**

Αλλά γιατί να μην ολοκληρώσουμε τα παραπάνω παραδέματα με τα λόγια του Μακρυγιάννη που αναφέρονται στα απομνημονεύματά του:

**«... Ένα πράμα μόνον με
παρακίνησε κι εμένα να γράψω, ότι
τούτην την πατρίδα την έχομεν
όλοι μαζί, και σοφοί και αμαθείς και
πλούσιοι, και φτωχοί και πολιτικοί,
και στρατιωτικοί και οι πλέον
μικρότεροι άνθρωποι...»**

Και σ' άλλο σημείο γράφει ο Μακρυγιάννης: «...έγραψα γυμνή την αλήθεια, να ιδούνε όλοι οι Έλληνες ν' αγωνίζονται δια την πατρίδα τους, δια την θρησκείαν τους, να ιδούνε και τα παιδιά μας και να λένε: έχομεν αγώνες πατρικούς, έχομεν θυσίες». Σε κάθε γωνιά της ελληνικής γης,

στις θάλασσες, στους κάμπους και στα βουνά της, αν έχει κανείς τη δύναμη σιωπηλά ν'αφουγκραστεί, θ'ακούσει τον άνεμο να φέρνει χίλια μηνύματα από τα βάθη της ιστορίας, ιαχές θριάμβου, τραγούδια χαράς, που θα κατακλύσουν με ιερό φως την ψυχή του. Διχόνοιες, πολιτικά πάθη, προσωπικές διαφορές δεν έχουν θέση στην ιστορία ενός λαού με περίσσια γενναϊότητα. Μια τέτοια επέτειος, σαν αυτή της 25ης Μαρτίου 1821, είναι μια ανοιχτή πύλη σ'αυτόν τον ορίζοντα, τον ελληνικό ορίζοντα της ομορφιάς και του μεγαλείου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Α. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, Horvath 1975
2. Κ. Παπαρρηγόπουλος, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*
3. *Το Εικοσιένα*, Πανηγυρικοί Λόγοι Ακαδημίας Αθηνών, Επιμέλεια, Π. Χάρης
4. *Το Εικοσιένα, Η κιβωτός του Νέου Ελληνισμού*. Περιοδικό *Ευθύνη*, Αριθμ.9, «Κείμενα της Μεθορίου»
5. Ν. Svoronos, *Revue de l' Histoire Hellenique moderne*, P.U.F.1972

Ο Θεόδωρος Γρίβας
δ ι α δ ρ α μ ά τ ι σ ε
πρωτεύοντα ρόλο στην
εμφύλια διαμάχη του
Ναυπλίου και αυτός
συνέλαβε το σχέδιο για
την εξουδετέρωση του
Κολοκοιρώνη (ΑΘΗ-
ΝΑ, Εθνικό Ιστορικό
Μουσείο).

